

RAMON PADRÓ I ANDREU ALEU, DOS ESCULTORS CATALANS DEL SEGLE XIX VINCULATS A LA COMARCA DEL BAIX LLOBREGAT

Judit Subirachs i Burgaya

Articles

Centrarem la nostra atenció en dos escultors vuitcentistes, representatius de dues generacions consecutives, Ramon Padró i Pijoan (1809-1876) i Andreu Aleu i Teixidó (1829-1900), el primer nascut a Cervera (La Segarra) i el segon a Tarragona, però ambdós morts a la comarca del Baix Llobregat, a Sant Feliu i Sant Boi, respectivament. Cadascun d'ells conreà un estil propi, que fusionarà diferents tendències, com s'esdevé a la major part de la producció escultòrica del segle XIX.

Els principals corrents estilístics que defineixen les activitats artístiques del segle passat -Neoclassicisme, Romanticisme, Realisme i Modernisme - no se succeeixen sinó que es juxtaposen. De fet, la pervivència dels estils precedents constitueix una norma a tota l'època moderna. D'altra banda, més enllà de les denominacions convencionals, es produeix una manca de correlació entre les diferents modalitats d'expressió artística, de manera que el Romanticisme pictòric, per exemple, no té estricte equivalent escultòric. És inútil, doncs, pretendre aplicar un sol terme estilístic que defineixi el conjunt de les arts plàstiques de l'època. Per això en escultura no es pot parlar d'una escola romàntica catalana, paral·lela a la que aglutinà els pintors puristes anomenats natzarenens. Especialment en el camp de la imatgeria religiosa i en l'art popular del pessebrisme molts escultors mantingueren les formes tradicionals al marge del moviment cultes de l'art.

RAMON PADRÓ I PIJOAN, LA PERVIVÈNCIA DEL REALISME TRADICIONALISTA

L'any 1825 Ramon Padró i Pijoan decidí decantar-se per una formació acadèmica i, suplantant la tradicional formació gremial, es desvinculà del

taller d'escultura que des de començaments del segle XVIII la família Padró havia establert a Manresa (1). Traslladat a Barcelona, Ramon Padró es matriculà a l'Escola de la Llotja, on esdevindria un dels deixebles predilectes de Damià Campeny. Tanmateix, Padró no se sentí mai prou atret pels temes mitològics característics del Neoclassicisme acadèmic i practicà preferentment la imatgeria religiosa tradicional, i destacà en la talla de santcrists. L'única obra de temàtica mitològica realitzada per Ramon Padró de la qual en tenim notícia és una estàtua de "Mercuri" que presentà a l'exposició organitzada per l'escola de Nobles Arts, el gener de 1838 (2).

El domini tècnic que Padró havia après amb el mestre Campeny va poder demostrar-lo practicant el gènere de l'escultura aplicada a l'arquitectura. Concretament fou escollit, juntament amb Domènec Talarn, per prendre part en l'execució dels relleus allegòrics de terra cuita i pedra que Campeny projectà per decorar l'edifici conegut pels Porxos d'En Xifré (1837-1840). Malgrat aplicar-se a un edifici d'arrels clàssiques, aquests elements ornamentals suposaren els primers models de complements que, a partir d'aleshores, caracteritzarien l'arquitectura romàntica catalana.

L'any 1852 Padró va presentar un esbós de terra cuita al concurs convocat per resoldre el cim de la façana de l'Ajuntament de Barcelona (3). Però, malgrat la correcta composició del conjunt, l'escultor no va aconseguir neutralitzar un excés de referències allegòriques (4).

Ramon Padró va conrear també el gènere retratístic (5), però com hem dit, la principal activitat amb la qual es guanyà la vida va ser la imatgeria religiosa.

A la guia de Barcelona que publicà Manuel Saurí el 1849 el nom de Ramon Padró figura en la

nòmina dels escultors estatuaris, al costat de Damià Campeny, Josep Bover, Domènec Tàlarn i Josep Cerdà (6), fet que fa suposar que el seu prestigi era superior al dels anomenats escultors tallistes que apareixen en una relació diferent. La mateixa guia informa que Ramon Padró tenia el seu taller a la plaça dels Traginers de Barcelona, emplaçament que confirma Conrad Roure a les seves memòries, en les quals apunta que Padró “era un artista en la talla de imàgenes de Cristo, para cuyo objeto usaba madera de limonero, a fin de que la polilla no las destruyera” (7) i, més endavant, assenyalava que “en su arte el viejo Padró había cubierto holgadamente sus necesidades” (8).

Articles

Per la premsa de l'època tenim notícia de dues imatges, una de l'arcàngel Sant Rafael i l'altra de Sant Pere, tallades per Ramon Padró i pintades per Manuel Quatrecasas, que l'any 1852 foren col·locades a l'altar de Sant Ignasi de l'església barcelonina de la Mare de Déu de l'Ensenyança

(9). L'any següent el *Diario de Barcelona* informa de la col·locació d'un grup escultòric amb la representació de La Pietat, que Ramon Padró esculpí per a l'oratori de mossèn Antoni Botines (10). Probablement un grup de terra cuita esculpit per Ramon Padró i actualment conservat al Museu d'Art Modern de Barcelona sigui el model de taller de l'esmentada Pietat. Es tracta d'una meritoriosa peça que revela els ensenyaments del mestre Campeny, especialment perceptibles en l'estudi anàtic del cos de Crist i en els plecs expressius de la túnica i el mantell de la Verge (11).

Al *Catálogo del Museo de Bellas Artes*, publicat per la Junta de Museus de Barcelona el 1926, ultra l'esmentat model en terra cuita presentat al concurs per resoldre el cimbal de l'Ajuntament barceloní, apareixen catalogades dotze obres de Ramon Padró, totes de temàtica religiosa (12), entre les quals figuren un bust de la Verge i un relleu intítulat “Sanctus, Sanctus, Sanctus”, dues obres que Rafael Benet connecta amb l'esperit romàntic

Al·legoria de la ciutat de Barcelona, v. 1850. Terracota (33,5 cm x 37 cm x 11,5 cm). Museu d'Art Modern, Barcelona.
 Font: Escultura Catalana del Segle XIX. Del Neoclassicisme al Realisme, Fundació Caixa de Catalunya, Barcelona: 1989.

(13) però que, en realitat, són més afins a la concepció barroca de l'estatuària tradicional.

Ramon Padró i Pijoan va morir el 17 d'agost de 1876 a Sant Feliu de Llobregat, on tenia una casa (14). En morir va deixar inacabat un Crucifix de fusta destinat a la parròquia de Sant Miquel del Port (15). Conreador d'imatgeria religiosa, Ramon Padró fou un incondicional exponent del corrent tradicional que, servint-se de les fórmules del Neoclassicisme, perviuria paral·lelament al Romanticisme, sense tenir-hi res en comú.

ANDREU ALEU I TEIXIDÓ, EL REALISME HISTORICISTA

L'escultor tarragoní Andreu Aleu i Teixidó també abandonà la seva ciutat nadiua per traslladar-se a Barcelona, on fou un dels darrers alumnes de Damia Campeny. El 1856 guanyà la plaça de professor d'escultura de la Llotja de Barcelona, que el mateix Campeny havia deixat vacant per defunció (16).

L'any 1865 Andreu Aleu va competir amb Venanci Vallmitjana en el concurs per realitzar la figura de Sant Jordi, destinada a la fornícula de la façana del Palau de la Diputació Provincial de Barcelona. Aleu en resultà vencedor i obtingué així l'encàrrec d'executar la representació del sant patró de Catalunya, el model del qual va ser aprovat per l'Acadèmia de Belles Arts el març de 1864 (17) i, ja passat a marbre, guanyà una medalla d'or a la "Exposición Nacional de Bellas Artes" de Madrid del 1871 (18). L'any següent l'estàtua eqüestre va ser col·locada al seu emplaçament definitiu. Considerada com "una de les escultures cabdals del XIX hispànic" (19) i, sens dubte, la millor obra d'Aleu, cal destacar-ne el dinamisme de la composició, el realisme en el tractament de l'anatomia del cavall i de la indumentària del cavaller, però, sobretot l'esperit romàntic i patriòtic amb què l'escultor representà el tema llegendari de Sant Jordi matant el drac, que la Renaixença havia fet reprendre amb nova força.

Si bé l'obra que acabem de comentar té clares connexions amb el corrent romàntic, l'altra estàtua d'aquest gènere realitzada pel mateix escultor respon plenament a una concepció realista: l'estàtua eqüestre en bronze del general Manuel Gutiérrez de la Concha, primer marquès del Duero, que corona el monument inaugurat el 1885 al passeig de la Castellana de Madrid (20).

A més d'algunes talles de temàtica religiosa (21) i de la decoració escultòrica del saló del Consistori Nou de l'Ajuntament de Barcelona (22), completen la producció d'Andreu Aleu nombrosos retrats, entre els quals destacaven els de la reina Isabel II (23) i els bustos de personatges tan significatius de la Barcelona vuitcentista com el financer lliurecanvista Evarist Arnús i de Ferrer (24), l'hellenista que fou rector de la Universitat de Barcelona, Antoni Bergnes de las Casas (25), i el militar Juan Zapatero Navas, capità general de Catalunya (26).

Retirat de la feina, Andreu Aleu va establir la seva darrera residència a Sant Boi de Llobregat, on moriria el 3 de setembre de l'any 1900 (27).

A causa de la seva intensa dedicació a la docència i de l'autocrítica a què sotmetia les seves obres "fins a l'extrem de destruir amb el martell algunes de les pròpies obres admirades dels seus companys" (28), la producció que ens llegà l'escultor Andreu Aleu és molt escassa. En conjunt, però, és una obra notable que, tot palesant la influència del corrent romàntic, enllaça el Neoclassicisme

Articles

Escultura del Sant Jordi que presideix la façana del Palau de la Generalitat. Des del concurs que es convocà al 1860 i l'encàrrec fet a A. Aleu en 1862, no s'arribà a la conclusió de l'obra fins el 1872.

Font: Escultura Catalana del Segle XIX. Del Neoclassicisme al Realisme, Fundació Caixa de Catalunya, Barcelona: 1989.

del mestre Damia Campeny amb el Realisme propi de l'època de la Restauració.

conserva al Museu d'Art Modern de Barcelona medeix 41 cm. x 57 cm. x 32 cm..

Notes :

(1) Ramon Padró i Pijoan era fill de l'escultor Tomàs Padró i Marot (Manresa 1778-1827) i nét del també escultor Jaume Padró i Cots (Calders 1720- Manresa 1803).

(2) Referint-se al "Mercuri" esculpit per Ramon Padró, el crític anònim que va fer la ressenya de l'exposició a les pàgines del periòdic *El Guardia Nacional* assenyalava que, malgrat l'encertada composició i la correcció del modelat, al conjunt li mancava bellesa i lleugeresa i li sobraven alguns elements convencionals. Cfr. *El Guardia Nacional*, Barcelona 5 de gener de 1838, pp. 2-4.

(3) Cfr. *Diario de Barcelona*, 29 de desembre de 1851, p. 7717.

(4) El model de terra cuita d'aquest grup al·legòric, de 33,5 cm. x 37 cm. x 11,5 cm., es troba actualment al Museu d'Art Modern de Barcelona.

(5) L'any 1850 participà a l'exposició organitzada per la "Asociación de Amigos de las Bellas Artes" amb l'aportació d'un retrat. Cfr. "Asociación de Amigos de las Bellas Artes": *Exposición anual de 1850, Catálogo de las obras expuestas*, Imprenta y Librería Politécnica de Tomas Gorchs, Barcelona: 1850 (Obra catalogada amb el número 123).

(6) SAURI, M. i MATA, J.: *Guía General de Barcelona*, Imprenta y Librería de Manuel Saurí, Barcelona: 1849, p. 350.

(7) ROURE, C.: *Recuerdos de mi larga vida*, Biblioteca de "El Diluvio", Barcelona: 1925, volum I, p. 50.

(8) *Ibídem*, volum II, p. 115

(9) Cfr. *El Ancora*, Barcelona, 29 d'agost de 1952, pp. 949-950.

L'església de la Mare de Déu de l'Ensenyança, actualment desapareguda, es trobava al carrer de Ferran VII.

(10) Cfr. *Diario de Barcelona*, 1 d'octubre de 1853, p. 6956. El comentarista anònim opina que les imatges que formen part del sagrat assumpte, particularment la del Crist, "tienen una verdad sorprendente", constatació que resulta especialment reveladora del bon acolliment que tenien les formulacions realistes plamades amb tècnica acadèmica, fins i tot quan es tractava d'obres de temàtica religiosa.

(11) El model de terra cuita que representa la Pietat i que es

(12) *Catálogo del Museo de Bellas Artes*, Junta de Museus de Barcelona: 1926, p. 44.

(13) Cfr. *L'Art Català*, Aymà, Barcelona, 1958, volum II, pp.254-255.

(14) Cfr. PADRÓ, C.: *Ramon Padró i Pijoan*, a "Miscelánea Barcinonensia", 45, Ajuntament de Barcelona, Barcelona: 1976, pp. 69-70.

La casa que Padró tenia a Sant Feliu de Llobregat també esmentada per Salvador Bori en l'estudi crític-biogràfic que dedica a la figura del fill de Ramon Padró, el dibuixant i pintor Tomàs Padró i Pedret (1840-1877). Cfr. BORI, S.: *Tres maestros del lápiz de la Barcelona ochocentista. Padró, Planas, Pellicer*, Ediciones Librería Milla, Barcelona: 1945, pp. 9-32. En un paràgraf d'aquest estudi diu: "Cuando, en el año 1865, estalló la epidemia de cólera en Barcelona, buena parte de las familias barcelonesas se trasladaron al campo, a fin de evitar los peligros de la contaminación. [...] Tomás Padró, con su familia, se trasladó al pueblo de Sant Feliu de Llobregat, donde su padre poseía una casita".

(15) Cfr. OSSORIO, M.: *Galería biográfica de artistas españoles del siglo XIX*, Moreno y Rojas, Madrid: 1883-1884, p. 502.

(16) En el corresponent concurs-oposició, celebrat a Madrid, hi competiren també Ignasi Palmerola i Venanci Vallmitjana, del qual resultà finalment guanyador Andreu Aleu. Sobre els incidents que provocà aquest concurs en parla el diari *El Ancora*, Barcelona, 21 de gener de 1856 i també MOLINS, A.E. de: *Diccionario biográfico y bibliográfico de artistas y escritores catalanes del siglo XIX*, Fidel Giró, Barcelona, 1889; l'obra *Tarraconenses ilustres: Apuntes biográficos por Juan Ruiz y Porta*, Establecimiento Tipográfico de F. Artís e hijo, Tarragona: 1891, p.19; ALEGRET, A.: *Tarragona a través del siglo XIX. Historias y anécdotas*, Imprenta Torres i Virgili, Tarragona, 1924, p. 119; RODRIGUEZ, M.: *Venancio y Agapito Vallmitjana Barbany*, Amigos de los Museos, Barcelona: 1946 i l'opuscle anònim *L'escultor Andreu Aleu i Teixidó*, Barcelona: 1930.

(17) L'informe emès per la Secció d'Escultura i Arquitectura de l'Acadèmia de Belles Arts fou transcrit per Frederic Mares de Olovol a l'obra *Dos siglos de enseñanza artística en el principado*, Real Academia de San Jorge, Barcelona: 1964, pp. 213-214.

(18) Cfr. PANTORBA, B. de: *Historia y crítica de las exposiciones nacionales de Bellas Artes celebradas en España*, J.R. Garcia-Rama editor, Madrid: 1980, pp. 98-100.

El mateix any 1871, coincidint amb l'exposició celebrada al Palau d'Exposicions de Belles Arts de la "Sociedad para las exposiciones de Bellas Artes", l'estàtua eqüestre de Sant Jordi

en marbre fou mostrada al públic barceloní, exposada en el taller del mateix escultor Andreu Aleu. Així consta aquest esdeveniment a la secció d'escultura del catàleg de l'esmentada exposició: "ALEU (Andrés). Estatua ecuestre de San Jorge, en mármol, destinada para el ornamento de la fachada del edificio de la Diputación provincial. Habiéndose presentado dificultades para la traslación de la obra a este local, queda espuesta en el taller del autor, calle de Pelayo, núm. 19 bajos, (Frente al carril de Sarriá), donde se hallará de manifiesto las mismas horas establecidas en esta exposición". Cfr. *Catálogo de la Exposición de objetos de arte, celebrada en el edificio de la Sociedad para Exposiciones de Bellas Artes en Barcelona*, mayo de 1871, Establecimiento de Narciso Ramirez y Compañía, Barcelona: 1871, pp. 16-17.

(19) FONTBONA, F.: "Del Neoclassicisme a la Restauració, 1808-1888", dins *Història de l'Art Català*, volum VI, Edicions 62, Barcelona: 1983, p. 184.

(20) L'estàtua eqüestre va ser fosa en bronze, procedent d'antics canons de la guerra d'Àfrica, en els tallers del Cos d'Artilleria de Sevilla. El pedestal és decorat amb relleus esculpits per Pau Gibert, deixeble d'Aleu.

(21) Tenim notícia d'una imatge de Sant Josep, que esculpí per a l'església parroquial de Santa Maria de Mataró, i de dos santcrists, de propietat particular. Cfr. l'opuscle anònim *L'escultor Andreu Aleu i Teixidó*, op. cit.

(22) A partir d'un projecte de l'arquitecte municipal Francesc Daniel Molina, el 1860 es construí el saló de la Reina Regent, contigu al saló de Cent i conegut també amb els noms de Consistori Nou o Sala de Plens de l'Ajuntament de Barcelona. El Consistori Municipal encarregà a Andreu Aleu la decoració escultòrica d'aquest saló, que consistia en les estàtues de Sant Jordi i Santa Eulàlia, allotjades en sengles fornícules laterals que escorten la presidència del saló (les estàtues en marbre actuals, que reemplacen els models en guix originals, són obra de Josep Viladomat); el grup format per les estàtues al·legòriques de les Ciències i les Arts; dues

cariàtides representatives de la Indústria i l'Agricultura; dues estàtues al·legòriques de la Prudència i la Justícia; dos lleons i, presidint el saló, un bust d'Isabel II (desaparegut l'any 1936).

(23) A més del bust esmentat a la nota anterior, Andreu Aleu havia esculpit una estàtua en marbre de grans proporcions de la Reina Isabel II per a la Diputació de Barcelona i un bust també en marbre que va ser col·locat al primer replà de l'escala principal del Gran Teatre del Liceu. Ambdues obres foren malmeses durant la revolució de setembre de 1868. El bust procedent del Liceu va ser tret violentament del teatre, arrossegat amb cordes Rambla avall i llençat al mar. Passada la revolta, un deixeble d'Aleu que havia presentat l'episodi, l'escultor Rossend Nobas, va anar amb uns companys a rescatar el bust que actualment es conserva, molt deteriorat, al Museu del Teatre de Barcelona. Cfr. l'opuscle anònim *L'escultor Andreu Aleu i Teixidó*, op. cit.

(24) Evarist Arnús (Barcelona, 1820-1890) fou nomenat fill adoptiu de Badalona, ciutat on fundà un asil que va rebre el nom de Sant Andreu, al pati del qual fou col·locat el bust de marbre que cisellà Andreu Aleu, actualment en un indret desconegut.

(25) Aquest bust era propietat de la família Gimbernat. Cfr. l'opuscle anònim *L'escultor Andreu Aleu i Teixidó*, op. cit.

(26) Sobre aquest bust, Manuel Ossorio diu: "En 1957 trabajó un precioso busto del entonces capitán general de Catalunya Don Juan Zapatero, de gran uniforme, pero con capa plegada sobre los hombros. Según un crítico, el parecido era completo y tenía gran finura en los detalles". Cfr. OSSORIO, M.: *Galería biográfica*, op. cit., p. 22.

(27) Vegeu la notícia del seu traspàs a *Diario de Barcelona*, 6 de setembre de 1900, pp. 10220-10221,

(28) Cfr. l'opuscle anònim *L'escultor Andreu Aleu i Teixidó*, op. cit.